

یاران پیامبر

این نوشته که پیرامون احوال اصحاب بزرگوار نبی اکرم حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم است در سه موضوع خلاصه میشود .

- ۱ - صحابه از نظر لغت
- ۲ - > > اهل سنت
- ۳ - > > شیعه

♦♦ صحابه از نظر لغت ♦♦

صحابه بفتح صاد و صحابه بکسر و اصحاب هر سه جمع صاحب و صاحب (۱) مشتق از صحب میباشد .
 عرب میگوید (صحب سعیداً مسعوداً) یعنی سعید آموزش و ایست و زیستش با مسعود بود و او را یاری میکرد .

(صحابه) به اصحاب پیامبر گرامی اسلام گفته میشود (۲) و صحابی یکی از صحابه است - ابتداء کلمه صحابه یا اصحاب بمعنی لغوی خود استعمال میشد و گروهی را که این روش داشته یا چنین مینمودند اصحاب رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم میگفتند ولی چون کم کم اسلام نضج میگرفت و از طرفی هم آیاتی مانند آیه شریفه **يا ايها النبي حسبك الله ومن اتبعك من المؤمنين** نازل میشد (۳) لغت صحابه عنوان شریفی بخود میگرفت و

۱ - کلمه صاحب جمعهای دیگری هم دارند مانند صحبه و صحب و صحبان : و صحابه بفتح صاد و صحابه بکسر و صحبه بضم مصدر صحب نیز آمده المنجد . توضیح در منتهی الارب میگوید فعاله بفتح عین جمع فاعل نیامده جز در صحابه .

۲ - الصحابه هم اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم و قد غلبت عليهم هذه الكلمة حتی صارت كالعلم دائرة المعارف فرید و جدی جلد پنجم .

۳ - بنا بر نقل خطیب بغدادی متوفی ۴۶۳ هـ مؤلف کتاب الکفایه فی علم الروایه و نقل ابن عبدالبر مالکی متوفی ۳۶۳ هـ مؤلف کتاب الاستیعاب فی اسماء الاصحاب که این آیه و آیات دیگری را در شان صحابه میدانند .

این کلمه هم مانند سایر عناوین افتخار آمیز ابزار انواع مقاصد میگردید لذا به تعمیم معنی لغت صحابه پرداختند که با نهایت ایجاز پاره‌ای از آنها در اینجا نقل میشود .

♦♦ صحابه از نظر اهل سنت ♦♦

محمد بن اسماعیل بخاری میگوید (هر مسلمان بالغی که پیغمبر را دیده یا مصاحبت با آنحضرت داشته از صحابه است) احمد بن حنبل دائره این کلمه را وسعت بیشتری داد تا بر افراد زیادتری تطبیق کند گوید (هر که نبی اکرم را دیده یا بمصاحبتش گرچه یکساعت باشد نائل شده صحابی است (۱) کم کم معنی این لغت عمومیت سرسام آوری پیدا کرد و بعضی خواستند از این ثروت برای فرزندان خود هم ذخیره کنند گفتند هر کودکی آنحضرت را دیده یا نظر مبارک آنحضرت باو افتاده جزء صحابه است (۲) تعریف‌های دیگری هم کرده اند که جهت اختصار از نقل آنها خودداری شد پس از آن قائل بعدالت و پاکدامنی تمام اصحاب شدند (۳) تا کار بجائی رسید که برخلاف این قانون کلی (عدالت و تزکیه جمیع اصحاب) که وضع کرده بودند اگر کسی اظهار نظر میکرد وی را جزء مبتدعین شمرده (۴) یا زندق و کفرش میدانستند بالاتر از این گفتند (اعملوا ماشئتم) فقد و حجت لكم الجنة هر عملی را که اصحاب انجام دهند ضرری بمدالتشان نمیرساند و اهل نجات (۶) میباشد از این هم پارافراتر نهاده فرمودند که اینان از تمام عادلان و پاکدامنانی که

۱ - در کتاب اسدالغابه فی معرفة الصحابه تالیف علی بن محمد بن عبدالکریم الجزری معروف بابن اثیر متوفی ۶۳۰ جلد اول گوید قال محمد بن الاسماعیل البخاری من صحب رسول الله صلی الله علیه وسلم اورء آه من المسلمین فهومن اصحابه - وقال احمد بن حنبل اصحاب رسول الله کل من صحبه شهرا او یوما او ساعة اورء آه .

۲ - جلد اول الاصابه فی تمییز الصحابه تالیف ابن حجر عسقلانی شافعی متوفی ۸۵۲ ه .

۳ - غزالی در اصل هفتم جلد اول احیاء العلوم مینویسد (اعتقاد اهل السنه تزکیه جمیع الصحابه)

۴ - الاصابه (اتفق اهل السنه علی ان الجعیع عدول ولم یخالف فی ذلك الا شدوذ من المبتدعة)

۵ - خطیب در الکفایه اذا بازرعه نقل میکند (اذا رایت الرجل ینتقص احدا من اصحاب رسول الله فاعلم انه زندق)

۶ - در استیعاب صفحه ۴ از پیغمبر (ص) نقل میکنند قال رسول الله ان الله قد اطلع علی اهل البدر فقال اعملوا ماشئتم فقد و حجت لكم الجنة و نیز میرزا مخدوم شریفی حنفی متوفی ۹۸۸ یا ۹۹۵ این حدیث را در کتاب نواقض الروافض نقل کرده

تأقیامت بیسایند (۱) برتر و بالاترند و برای اثبات مدعای خود بآیه سابق الذکر و آیات دیگری استشهاد کردند و نیز اخبار زیادی از رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم در فضیلت صحابه از قبیل اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم و اذا رأیتم الذین یسبون اصحابی فقولوا لعنة الله علی شرکم نقل نمودند (۲) .

نتیجه این حسن ظن نسبت بصحابه این شد که در عدالت صحابه مدعی اجماع شدند حتی قاتل علی علیه السلام را مسلم العدالة دانستند (۳) و افرادی را چون اشعث بن قیس که علی علیه السلام لعنتش کرده و مناقش معرفی میفرماید (۴) و همه بار تاداش پس از رحلت حضرت رسول صلی الله علیه و آله گواهی داده اند و با چون ولید بن عقبه (۵) که اکثر مفسرین نوشته اند که آیه (ان جائکم فاسق بنباء فتبینوا - الایه) در مذمت او نازل شده و بنص قرآن فاسق است عادل و بهستی نوشته اند خلاصه لغت صحابه این اسلحه گرانها بدست عده ای میچرخید و وسیله ریاست آنان گردید و نزدیک بود که این عنوان يك صفت اثری گردد .

♦♦ صحابه از نظر شیعه ♦♦

اقلیت مبارزی که در پرتو هدایت علی علیه السلام و پیروی از پیشوای خود راه اعتدال را پیموده از افراط و تفریط برکنار بودند در مقام جرح و تعدیل برآمده اظهار

۱ - خطیب در الکفایه مینویسد و انهم (ای الصحابه) افضل جمیع المعدلین و العزیزین الذین یجیئون بعدهم ابدالاً بدین
 ۲ - نگارنده در مقام جرح و تعدیل و رد و قبول نیست فقط بنقل اقوال اکتفاء میکند برای درست و نادرست بودن احادیثی که در فضیلت صحابه از لسان وحی صادر شده و اینکه مراد از اصحابی که رسول اکرم (ص) آنان را توصیف و تمجید فرموده چه کسانی بوده اند بکتاب الاستغاثه تالیف مرحوم سید ابوالقاسم کوفی متوفی ۳۵۲ هـ و سایر کتب مربوطه مراجعه شود

۳ - تنقیح المقال فی احوال الرجال تالیف مرحوم مامقانی جلد اول صفحه ۲۱۳ از آنان نقل میکند .

۴ - علی علیه السلام در خطبه نهج البلاغه خطاب باشعث بن قیس میفرماید عليك لعنة الله ولعنة اللا عنین جائك بن جائك منافق بن کافر والله لقد اسرك الکفر مرة و الاسلام اخری الخ و ابن ابی الحدید در شرح گفته که هر فساد واضطرابی که در خلافت علی علیه السلام پیداشد اصلش از اشعث بود انتهى .

۵ - در کتاب تبیان تالیف شیخ طوسی قدس سره متوفی ۴۶۰ هـ و تفسیر بیضاوی و تفسیر کبیر فخر رازی و تفسیر کشاف تالیف زمخشری و سایر تفاسیرشان نزول این آیه را درباره ولید دانسته اند .

داشتند معاصر بودن و مجاورت کسی را عادل و بهشتی نمیکنند و بمجرد صحابی بودن نمیشود حکم بایمان و عدالت کرد بلکه اسلام کیش علم و ایمان و عمل است و قرآن مجید مَلَک امتیاز را علم و تقوی قرار داده (ان اکرمکم عند الله اتقیکم) و میگوید اگر چه در میان صحابه عده زیادی عادل و با تقوی و فداکار بوده اند اما همه چنین نبوده اند ما از صحابه آنانی را می ستائیم که متصف بصفات ایمان و تقوی بوده اند و در راه وصول به هدف مقدس اسلام از هیچگونه فداکاری خود داری نکرده اند (۱) باین قید کلمه صحابه سخت تخصیص خورد و معنی حقیقیش آشکار شد اکنون که بمعنی واقعی کلمه صحابه پی بردیم بیاری خدا شرح حالات ستارگان درخشان آسمان فضیلت و حواریون حضرت ختمی مرتبت محمد صلی الله علیه و آله میپردازیم بخواستیم از علی (ع) امام متقین شروع کنم بخاطر مرسید که معرفی این شخصیت بزرگ اسلامی از عهدۀ من خارج است گفتم کد از بنی هاشم شروع کنم سروشی سرود

کانت مودة سلمان له نسبا ولم یکن یین نوح و ابنه رحما

چون دیدم حسب و نسب در آئین اسلام ارزش تقوی را ندارد بسلامان محمدی پرداختم •

۱- برجال مامقانی و مناصب النواصب و مجالس المؤمنین قاضی نورالله شوشتری و بدایة الدرایه تالیف شهید ثانی علیه الرحمه مراجعه شود و نیز تفتازانی و در شرح مقاصد بعضی دیگر از عامه بانصاف قضاوت کرده و در تعریف صحابه راه صواب پیموده اند جامی گوید •

هر که راروی به بهبود نداشت دیدن روی نبی سود نداشت

سخننجان محمد (ص) پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی دکتر رسا

الغشوش لسانه حلوا و قلبه مر

بخور تا توانی فریب دو روی که همچون سرابی فریبنده است
به شیرینی آغشته دارد زبان ولیکن ز تلخی دل آکنده است

الکیس من کان یومه خیر من امسه

نکو تر کن ز روز پیش خود را چو خواهی طاعت بیروز باشد
کسی دارد دلی بیدار و هشیار که امروزش به از دیروز باشد

الحازم لم یؤخر عمل یومه الی غد

دلا در کارها امروز و فردا ز شاه اولیسا پندی بیاموز
دل بیدار و دور اندیش هرگز نیندازد بفردا کار امروز